

**POSTOJE K REFORMĚ PENZÍ, DANÍ A DÁVEK.
REFORMY ANO NEBO NE?**

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2006, v06-03</i>
<i>Autor/ka výzkumu</i>	<i>Kolektiv autorů SOÚ AV ČR</i>
<i>Realizace výzkumu</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR</i>
<i>Zpracoval/a:</i>	<i>Jiří Večerník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>po.48a-po.48g, ev.31-ev.36, es.12a-eu.152</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>6. 3. – 13.3. 2006</i>
<i>Počet respondentů:</i>	<i>1 076</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>6. 4. 2006</i>
<i>Kód tiskové zprávy:</i>	<i>ES60406</i>

Anotace:

V české společnosti je rozšířený názor o potřebnosti reformy v různých oblastech. Nejsilnější je v oblasti bydlení a zdravotnictví, avšak převládající rovněž v oblasti důchodů, sociálních dávek a daní: 65-70% dotázaných se přiklonilo v březnovém šetření k názoru, že Česká republika potřebuje v uvedených oblastech zásadní reformy. V odpovědích na konkrétní záležitosti však převládá důraz na posílení sociálních opatření. Nejlépe to dosvědčuje názor sdílený 60% dotázaných, že životní minimum stanovené vládou není přiměřené pro pokrytí základních potřeb chudých domácností. Na druhé straně však téměř dvě třetiny dotázaných souhlasí s tím, že na zajištění svého stáří by se lidé měli sami podílet např. pomocí úspor, připojištění atp. Daně mají být podle většiny progresivní, rovnou daň odmítá polovina dotázaných. V oblasti sociálních dávek panuje souhlas s tím, že patří pouze těm nejpotřebnějším (76%), přičemž těm, kdo se vyhýbají práci a spoléhají na péči od státu, by měly být podpory a dávky sníženy nebo odebrány (78%). Neméně dotázaných ovšem považuje sociální dávky za důležité také pro podporu rodiny.

V české společnosti je rozšířený názor o potřebnosti reformy v různých oblastech. Nejsilnější je v oblasti bydlení a zdravotnictví, avšak převládající rovněž v oblasti důchodů, sociálních dávek a daní: 65-70% dotázaných se přiklonilo k názoru, že Česká republika potřebuje v uvedených oblastech zásadní reformy. Dojde-li však na konkrétní záležitosti, převládá důraz na posílení sociálních opatření a tedy i vládních výdajů. Nejlépe to dosvědčuje názor sdílený 60% dotázaných, že životní minimum stanovené vládou není přiměřené pro pokrytí základních potřeb chudých domácností.

V oblasti důchodů většina lidí souhlasí s tím, že na zajištění svého stáří by se lidé měli sami podílet např. pomocí úspor, připojištění atp. (62%). Současně ale polovina dotázaných vyjádřila názor, že povinné odvody zaměstnaných osob musí růst tak, aby vždy stačily na důchody a jejich valorizaci (35% nesouhlasí, 15% nemá názor). Pouze menšina dotázaných (31%) souhlasí se zvyšováním věku odchodu do důchodu úměrně tomu, jak se lidé dožívají vyššího věku a v lepší zdravotní kondici. Téměř 70% dotázaných je pro, aby se ve výměře důchodu bralo také v úvahu to, kolik kdo vychoval dětí.

V oblasti daní téměř 80% dotázaných uvádí, že našemu systému daní nerozumí. Ještě více jich chce, aby na výplatních páskách bylo uvedeno také sociální a zdravotní pojistné, které platí zaměstnavatel, tak aby lidé věděli, kolik dohromady státu odvádějí. Dvakrát více dotázaných preferuje daně přímé (z příjmů) než nepřímé (ze spotřeby). Daně mají být podle většiny progresivní, rovnou daň odmítá necelá polovina dotázaných, ostatní by ji přijali nebo nemají vyhraněný názor. Pokud jde o pomoc rodině, většina dotázaných dává přednost snížení daní (55%) před zvýšením dávek (24%), ostatní nejsou rozhodnuti.

V oblasti sociálních dávek panuje souhlas s tím, že patří pouze těm nejpotřebnějším (76%), přičemž těm, kdo se vyhýbají práci a spoléhají na péči od státu, by měly být podpory a dávky sníženy nebo odebrány (87%). Neméně dotázaných považuje sociální dávky za důležité pro podporu rodiny, neboť lidé vychovávající děti mají méně času na vydělávání peněz, a proto jim to stát musí alespoň zčásti vynahradit. Mnohem více lidí však souhlasí s názorem, že důležité je umožnit rodičům rozhodnout se, zda chtějí pracovat naplno, na částečný úvazek, nebo zůstat s malými dětmi doma (88%).

Analýza tří uvedených oblastí dohromady ukazuje následující:

1. Každou z oblastí posuzují lidé zvlášť, vědomí souvislostí mezi důchody, daněmi a dávkami je zpravidla velmi slabé. Požadovaný růst odvodů na důchodové pojištění by ovšem vedl k problémům v oblasti zaměstnanosti a je také v rozporu s většinovým názorem, že rodina by měla být podpořena snížením daňové zátěže. Podobně nespokojenost s přiměřeností dávek životního minima neodpovídá přání nižších daní. Priorita dávaná zdanění příjmů a progresivitě daní navozuje představu, že existují rezervy ve zdanění příjmů bohatých, jejichž využití by umožnilo lépe financovat sociální oblast.

2. Politické preference mají váhu pouze v mediálně frekventovaných kauzách. Názory jsou vyhraněné pouze na extrémech osy levice-pravice, na něž se však řadí nepatrně dotázaných (po 2%). Rozdíly mezi sympatizanty hlavních politických stran jsou největší v případě progresivity daní, s níž rozhodně souhlasí pouze 19% stoupenců ODS, avšak 59% stoupenců komunistů. Naopak s rovnou daní by souhlasilo 57% stoupenců ODS oproti 22% stoupenců ČSSD a KSČM. Mezi potenciálními voliči různých stran jsou rovněž významné rozdíly v ujasněnosti postupu. Vcelku ujasněné názory mají ve financování důchodů voliči KDU a Zelených, zatímco voliči ČSSD a KSČM častěji žádají jak větší individuální podíl na starobním zabezpečení, tak růst příslušných zaměstnaneckých odvodů.

Tabulka 1: Postoje k důchodům, daním a dávkám podle preference politických stran (procenta těch, kdo určitě souhlasí/souhlasí celkem)

Postoj	ČSSD	ODS	KSČM	KDU- ČSL	Zelení	Cel- kem
Věk odchodu do důchodu by se měl postupně zvyšovat	3/27	9/41	5/28	5/36	9/36	7/33
Na zajištění svého stáří by se lidé měli sami podílet	9/62	21/74	9/51	10/61	18/66	14/65
Povinné odvody musí růst tak, aby vždy stačily na důchody	13/64	11/50	18/76	17/74	10/60	13/59
Ve výměře důchodu brát v úvahu také kolik kdo vychoval dětí	36/78	24/76	31/81	32/78	33/77	30/77
Rozumí našemu systému daní	1/29	7/39	3/21	2/21	4/25	3/25
Pro rodinu je lepší snížit daně	62	78	68	71	71	69
Pro rodinu je lepší zvýšit dávky	37	22	32	29	27	31
Daně mají být progresivní	50/88	19/58	59/93	49/93	39/79	38/78
Daň by měla být rovná	5/22	21/57	8/22	8/34	8/38	11/36
Sociální dávky pouze těm nejpotřebnějším	40/83	36/78	37/75	30/77	40/83	37/78
Sociální dávky také pro podporu rodiny	29/84	18/72	30/83	25/81	22/78	26/81
Snížit nebo odebrat dávky těm, kdo se vyhýbají práci	69/92	66/91	61/84	46/86	71/95	65/90
Životní minimum je přiměřené	3/27	10/37	4/21	2/23	1/26	5/27

Odpovědi pouze těch, kdo vyjádřili určitý názor (bez odpovědí „nevím, nemám názor“), a rovněž uvedli, že by v příštích volbách dali hlas některé z uvedených politických stran. Údaje „celkem“ jsou však za všechny dotázané, tj. včetně sympatizantů neuvedených stran a nerozhodnutých.

3. Rozdíly jsou výraznější podle vzdělání než podle věku. V západoevropských zemích s vysokou mírou vzdělanosti a sociálních garancí vzniká generační konflikt, kdy mladí požadují stejné jistoty jaké mají jejich rodiče, což však ekonomické podmínky nedovolují. U nás jsou rozdíly generací dosti důležité v oblasti důchodů (mladí častěji souhlasí se zvyšováním věku odchodu do důchodu a odmítají růst povinných odvodů), jinak ale dominují rozdíly podle úrovně vzdělání:

- V oblasti důchodů vzdělanější dotázaní častěji podporují názor, že na zabezpečení ve stáří by se měli lidé sami podílet (z těch, kdo vyjádřili určitý názor, je to 81% osob s VŠ vzděláním oproti 57% osob se základním vzděláním).
- V oblasti daní a dávek vzdělanější dotázaní považují za vhodnější cestu podpory rodiny snížení daní než zvýšení dávek (81% osob s VŠ vzděláním oproti 62% osob se základním vzděláním). Méně často rovněž podporují progresivitu zdanění ve prospěch rovné daně.
- Pokud jde o dávky životního minima, považuje je za přiměřené 39% osob s VŠ vzděláním oproti 19% osob se základním vzděláním. Za rozhodně nepřiměřené je pokládá dvojnásobný podíl osob se základním vzděláním oproti VŠ (40:21%).

Tabulka 2: Postoje k důchodům, daním a dávkám podle věku a vzdělání (procenta těch, kdo souhlasí celkem)

Postoj	do 34 let	35-54	55 a více	Základní	Vyučení/NO	Matu-rita	VŠ
Věk odchodu do důchodu by se měl postupně zvyšovat	43	27	29	33	29	34	46
Na zajištění svého stáří by se lidé měli sami podílet	68	66	61	57	63	68	81
Povinné odvody musí růst tak, aby vždy stačily na důchody	52	55	70	61	61	56	59
Ve výměře důchodu brát v úvahu také kolik vychoval dětí	76	76	78	75	79	75	75
Rozumí našemu systému daní	21	33	22	7	15	39	58
Pro rodinu je lepší snížit daně	65	76	67	62	68	71	81
Pro rodinu lepší zvýšit dávky	35	24	33	38	32	29	19
Daně mají být progresivní	76	75	84	84	82	75	64
Daň by měla být rovná	42	36	30	26	33	39	51
Sociální dávky pouze těm nejpotřebnějším	76	75	81	81	74	77	82
Sociální dávky také pro podporu rodiny	85	77	80	88	83	75	74
Snížit nebo odebrat dávky těm, kdo se vyhýbají práci	88	91	90	87	91	90	90
Životní minimum je přiměřené	25	30	25	19	22	32	39

Odpovědi pouze těch, kdo vyjádřili určitý názor (bez odpovědí „nevím, nemám názor“).

Za vyjádřeným obecným pocitem potřeby zásadních reforem se skrývají rozdílné názory o jejich zaměření. Nicméně ve více oblastech panuje poměrně velká shoda, která se například týká nutnosti podílet se na zabezpečení ve stáří či priority daňové úlevy před poskytováním sociálních dávek pokud jde o prospěch rodiny. Ohledně dávek se však dotázaní vyjadřují jak pro jejich cílení na ty nejpotřebnější, tak pro jejich orientaci na podporu rodiny. Souhlasí ovšem i s tím, že rodinu je třeba podporovat nejen dávkami: důležité je umožnit rodičům, aby se mohli rozhodnout, zda chtějí pracovat naplno, na částečný úvazek, nebo zůstat s malými dětmi doma.

V některých oblastech je požadováno posílení prvků, které český systém přerozdělování již má v dostatečné míře. Je jím například značná progresivita zdanění a současně i adresnost sociálních dávek.¹ Zdanění práce je u nás nad průměrem EU a těžko lze jít cestou jeho růstu. I když podíl odvodů na starobní zabezpečení na HDP je u nás nižší než v průměru EU (8%:11%), zpráva Bezděkova týmu o důchodové reformě upozorňuje na tři důvody, proč jej nelze považovat za nízký: 1. také podíl mezd a příslušných odvodů na HDP je u nás výrazně nižší než v zemích EU, 2. česká populace je výrazně mladší než ve starých členských zemích a 3. na rozdíl od důchodových systémů v EU se u nás důchody nezdaňují.²

¹ Jiří Večerník, Income taxes and benefits among Czech employees. *Czech Journal of Economics and Finance* 56 (2006):2-17.

² *Důchodová reforma: možnosti a výhledy. Závěrečná zpráva Výkonného týmu pro přípravu podkladů pro rozhodnutí o důchodové reformě v ČR.* Úřad vlády ČR, červen 2005, s. 77.